Υπουργείο Εθνικής Παιδείας & Θρησκευμάτων
ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
"ΕΛΙΑ"
Ιδρυτικά ΚΠΕ:
Στυλίδας, Λιβακιάς, Αμφισσας,
Βάμου, Ευεργέτουλα, Κρεστένων, Μολάων.
Συνεργαζόμενα ΚΠΕ: Αρναίας, Φιλίππων.
Συντονιστικός Φορέας:
ΚΠΕ Καλαμάτας

«Την ελιά τα χνώτα του ανθρώπου τηνε θρέφουνε» Κεφαλλονιά

Πραγματοποιήστε μια επίσκεψη σε έναν ελαιώνα της περιοχής σας την εποχή του ελαιομαζώματος.

Καταγράψτε τη διαδικασία συγκομιδής του καρπού χρησιμοποιώντας διάφορα μοντέλα καταγραφής (περιγραφικό κείμενο, ανθρώπινες μαρτυρίες, φωτογραφίες, σχέδιο κ.α).

Κάντε μία έρευνα σε ιστορικές πηγές για τους τρόπους συγκομιδής μέσα στους αιώνες.

Αναζητήστε επιπλέον πληροφορίες αξιοποιώντας μαρτυρίες ανθρώπων μεγαλύτερης ηλικίας (μην ξεχάσετε να αναφέρετε την πηγή των πληροφοριών σας και αν πρόκειται για πρόσωπο την ιδιότητά του, την ηλικία του και τον τόπο όπου δόθηκαν οι πληροφορίες).

Ακολουθήστε τα παραπάνω βήματα για να συγκεντρώσετε πληροφορίες για την διαδικασία παραγωγής ελαιόλαδου στην σημερινή εποχή και παλαιότερα.

Συγκρίνετε τις διαδικασίες συγκομιδής και παραγωγής της ελιάς και του ελαιόλαδου με το πέρασμα των χρόνων.

Προβληματισθείτε ως προς τις συνέπειες των παραπάνω διαδικασιών τότε και σήμερα και καταγράψτε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα ως προς:

α) το περιβάλλον

β) τον άνθρωπο

Δημιουργείστε:

α) ένα λεύκωμα (με φωτογραφικό υλικό και κείμενο) στο οποίο να απεικονίζεται το τότε και το τώρα.

β) ένα γλωσσάρι με λέξεις σχετικά με την ελιά και το λάδι που ανακαλύψατε από τις παραπάνω αναζητήσεις σας.

«Η τέχνη θέλει μάστορα κι η φάβα θέλει λάδι» Μακεδονία

Επισκεφτείτε τα μουσεία που βρίσκονται στην περιοχή σας (αρχαιολογικά, βυζαντινά λαογραφικά κ.α.).

Αναζητήστε παραστάσεις ή αντικείμενα που να σχετίζονται με οποιοδήποτε τρόπο με την ελιά και το λάδι.

Ζωγραφίστε τα και συμπληρώστε έναν πίνακα με στοιχεία που τα αφορούν όπως :

Αντικείμενο	Τόπος προέλευσης	Χρήση	Ιδιότητες

Στη συνέχεια συγκεντρώστε πληροφορίες για τις χρήσεις της ελιάς και του ελαιόλαδου στη περιοχή σας, στη σημερινή εποχή καθώς και για αντικείμενα που έχουν σχέση με την ελιά και το λάδι.

Αξιοποιώντας τις πληροφορίες και τα ευρήματα από το «σήμερα» και το «χθες».

Βρείτε ομοιότητες και διαφορές μέσα στο πέρασμα των χρόνων. Τι έχει αλλάξει, τι έχει μείνει ίδιο;

Ρωτήστε τους μεγαλύτερους (μη ξεχάσετε να αναφέρετε ποιους)

και

Καταγράψτε τα έθιμα που σχετίζονται με τη χρήση του λαδιού.

Μην ξεχάσετε να ενημερώσετε το γλωσσάρι σας με τις καινούργιες λέξεις.

«Του Αι – Λια το βράδυ βάζει η ελιά το λάδι» Αμοργός

Ρωτήστε τους μεγαλύτερους (μη ξεχάσετε να αναφέρετε ποιους) και συλλέξτε πληροφορίες σχετικά με τη χρήση του ελαιόλαδου στη λατρεία και στα μυστήρια της εκκλησίας.

Στη συνέχεια έχοντας συλλέξει πληροφορίες

Συμπληρώστε με δικά σας λόγια την ερμηνεία των λέξεων που βρίσκονται στο παρακάτω πίνακα:

ΛΕΞΕΙΣ	ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΛΑΙΟΔΟΣΙΑ	
ΑΡΤΟΚΛΑΣΙΑ	
ΑΓΙΟ ΜΥΡΟ	
ΕΥΧΕΛΑΙΟ	
ΒΑΠΤΙΣΗ	

«Αμπέλι για δικού σου κι ελιές του κοπελιού σου» Κρήτη

Κάντε μια έρευνα στην περιοχή σας για την ηλικία και τον τύπο των ελαιόδεντρων.

Εντοπίστε σε ένα χάρτη της περιοχής σας τα σημεία που κάποιος μπορεί να επισκεφτεί και να παρατηρήσει ελαιόδεντρα κάθε ηλικίας και τύπου και στη συνέχεια

Εμπλουτίστε τη διαδρομή αυτή σημειώνοντας παραδοσιακές εγκαταστάσεις της κατεργασίας της ελιάς και της παραγωγής του λαδιού.

Δημιουργήστε έναν πίνακα όπου θα αναφέρονται ιστορικά γεγονότα του τόπου σου που συνέβησαν από την εμφάνιση του παλαιότερου ελαιόδεντρου έως σήμερα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ	ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ξέρετε ότι η ελιά είναι ένα υπεραιωνόβιο δέντρο;
Στις πάνω Βούβες Χανίων βρίσκεται ένα ελαιόδεντρο, μνημείο της φύσης, ηλικίας 5.000 ετών.

Το αρχαιότερο εύρημα σε σχέση με την ελιά
είναι τα **απολιθωμένα φύλλα ελιάς** που βρέθηκαν στη Σαντορίνη και εκτιμώνται στην ηλικία των 50.000 ετών.

Αναζητήστε πληροφορίες και μαρτυρίες σχετικά με το αρχαιότερο εύρημα της περιοχής σου.

Η καλλιέργεια της ελιάς συνδέθηκε με την ανάπτυξη μεγάλων πολιτισμών. Στη γραμμική Β υπήρχαν ιδεογράμματα,(σύμβολά εικόνες που αντιπροσωπεύουν μια λέξη) για την ελιά, τον καρπό και το λάδι.

Βρείτε και αντιγράψτε αυτά τα 3 λαδογράμματα.

ΕΛΙΑ (Δέντρο)	
ΚΑΡΠΟΣ (Ελιάς)	
ΛΑΔΙ	

Δημιουργήστε δικά σας ιδεογράμματα – σύμβολα.

.

ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΒΟΛΟ

Παρακάτω απεικονίζονται τα ιδεογράμματα της ελιάς, του καρπού και του ελαιόλαδου.

Αντιστοιχίστε τα ιδεογράμματα αυτά με τις λέξεις που πιστεύετε ότι αυτά συμβολίζουν.

Λάδι

Ελιά

Καρπός

Γίνε αρχαιολόγος και χρονολόγησε τα ευρήματα που ανακάλυψες τοποθετώντας τα σε μια ιστορική εποχή από τις παρακάτω:

ΝΕΟΤΕΡΗ	ΕΠΟΧΗ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ	ΕΠΟΧΗ
ΚΛΑΣΣΙΚΗ	ΕΠΟΧΗ
ΑΡΧΑΪΚΗ	ΕΠΟΧΗ
ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ	ΕΠΟΧΗ

Φρόντισέ με να σε θρέψω πότισέ με να σε πλουτίσω» Μεσόγειος

Η ελιά εκτός από τη χώρα μας είναι στοιχείο πολιτισμού και άλλων μεσογειακών λαών.

Βρείτε κάποιο μύθο ή παράδοση σχετικά με την ελιά ή το λάδι από άλλη ελαιοπαραγωγική χώρα.

……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……
……

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Δημιουργείστε μια ιστορία με τις λέξεις που βρίσκονται μέσα στη εικόνα.

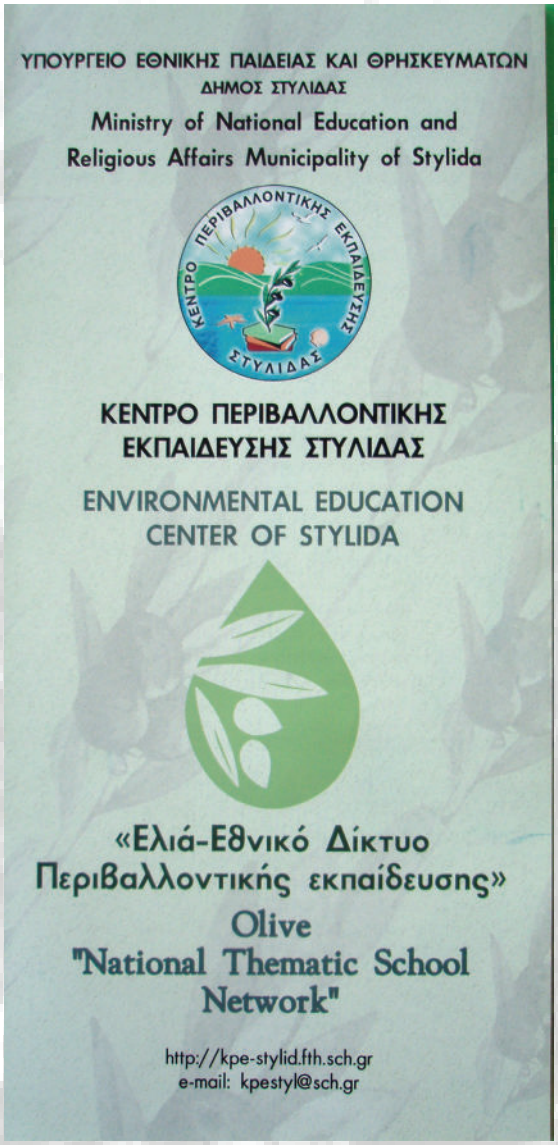

Είστε ιστορικοί του 2100 και μελετάτε στοιχεία του πολιτισμού του 2007.

Καταγράψτε τις πληροφορίες που αντλείτε από αυτό το εύρημα.

Χωριστείτε σε δύο ομάδες όπου, η μία θα απαρτίζεται από άτομα που ζουν το 450 πΧ και η άλλη από άτομα που ζουν στη σημερινή εποχή. Μετά από συζήτηση και με συντονιστή τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό σας:

Αναπτύξτε τις απόψεις και τα επιχειρήματά σας ως προς:

- Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα των αθλητών που συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες τότε και σήμερα.
- Τις αξίες για τις οποίες αγωνίζονταν οι αθλητές την εποχή εκείνη σε σχέση με τη σημερινή.
- Κατά πόσο η αλλαγή του επάθλου των νικητών των Ολυμπιακών Αγώνων από κότινο ελιάς σε χρηματική αμοιβή επηρέασε το σκοπό και την ιδεολογία ύπαρξης των αγώνων αυτών.

Στη συνέχεια

Καταγράψτε τα συμπεράσματα που θα προκύψουν από την παραπάνω συζήτηση, συμφωνήστε συνολικά για το έπαθλο που εσείς πιστεύετε ότι θα πρέπει να δίνεται στο εξής στους νικητές των Ολυμπιακών Αγώνων.

Τέλος αφού συγκεντρώσετε και καταγράψετε όλα τα συμπεράσματα που προέκυψαν, στείλτε τα με μια επιστολή στο αρμόδιο Υπουργείο αναφέροντας την περιοχή σας, το όνομα του σχολείου σας και τα ονόματά σας.

«Καταμεσήμερο Ιουλίου που κι αν ακόμα δεν υπήρχαν ελαιώνες … θα τους είχα επινοήσει» Ο. Ελύτης.

Από την εποχή του Ομήρου η ελιά κατέχει σπουδαίο ρόλο στη καλλιτεχνική δημιουργία.

Μελετήστε τα παρακάτω ποιήματα και συζητήστε για το πώς παρουσιάζεται και τι συμβολίζει σε κάθε ένα από αυτά η ελιά.

….Φιντάνι ελιάς στενόφυλλης μες στην αυλή μου ανθούσε,
κι ολόγυρα της έχτισα μια κάμαρα, φτιασμένη
με μάρμαρα πελεκητά και με σκεπή από πάνω
κι έβαλα πόρτες ταιριαστές κι ομορφοκαμωμένες…

Όμηρος 'Οδύσσεια' (Ψ 195-198)

…κ' είναι ακόμα εδώ τέτοιο, που εγώ
πουθενά αλλού παρόμοιο δέντρο
δεν ακούω να βλάστησε ποτέ
ουδέ στις χώρες της Ασίας, ουδέ
στο μεγάλο του Πέλοπα δώριο νησί,
ανέγγιχτο αυτοφύτρωτο δέντρο,
τρόμος και φόβος στα κοντάρια του εχθρού
που ανθίζει πιο παρ' όπου
άλλού σ' αυτή τη χώρα:
η σταχτόχλωρη ελιά η παιδοτρόφα
που ποτέ του κανείς ή νέος ή γηραιός
με χέρι εχθρικό θα σώσει ν'αφανίσει
γιατί απάνω της πάντ' ανοιχτά
ο Μόριος Δίας κ' η γλαυκόφθαλμη Αθηνά
έχουν τα μάτια…….

Σοφοκλής 'Οιδίπους επί Κολωνώ'

Τα γράμματά μου στο χαρτί κι ο νους μου πάει πέρα
πάει πέρα στις όμορφες, πέρα στις μαυρομάτες
πόχουν τα μάτια σαν ελιές, τα φρύδια σαν γαϊτάνι
κι έχουν τα ματοτσίνορα σαν της ελιάς τα φύλλα.

Δημοτικό τραγούδι

Σε κάμα ή σε βροχή καλοδεχούμενοι
θα 'ναι για μας των δέντρων όλοι οι ίσκιοι.
Μα στης ελιάς τον ίσκιο κάτι ξέχωρο
και το κορμί μας κι η ψυχή μας θα βρίσκει.

Γ. Δροσίνης 'Της ελιάς ο ίσκιος'

Ετούτο το τοπίο είναι σκληρό σαν τη σιωπή,
σφίγγει στον κόρφο του τα πυρωμένα λιθάρια,
σφίγγει στο φως τις ορφανές ελιές του και τα αμπέλια του
σφίγγει τα δόντια. Δεν υπάρχει νερό. Μονάχα φως.

Γιάννης Ρίτσος 'Ρωμιοσύνη'

αντιστέκομαι όπως οι ελιές της πατρίδας μου
οι σκληρές
που σφηνωμένες γερά στην απόλυτη πέτρα,
αδιαφορούν για τις θύελλες, αναπνέουν τις
αστραπές
και τις κάνουν μες στους πικρούς τους χυμούς
ειρήνη και φως.

Ν. Βρεττάκος 'Αντιστέκομαι'

Τοποθετήστε τους παρακάτω στίχους του Οδ. Ελύτη στη σωστή σειρά.

τα αμπέλια και οι χρυσές ελιές
μέσα στα μεσημέρια μου
μόνο ετούτον αγαπώ
ε, σεις στεριές και θάλασσες
ακούτε τα χαμπέρια μου
σ' όλους τους τόπους και αν γυρνώ.

Συμπληρώστε τις λέξεις που λείπουν από το παρακάτω ποίημα του Ιωάννη Πολέμη:

Ευλογημένο να'ναι _ _ _ _
το _ _ _ _ που σε τρέφει
κι ευλογημένο το _ _ _ _
που πίνεις απ' τα νέφη.
Κι ευλογημένος τρεις φορές
αυτός που σ΄ έχει στείλει
για το _ _ _ _ _ του φτωχού
και τα' αγίου το _ _ _ _

λυχνάρι, χώμα , νερό, καντήλι, ελιά.

Δώστε σε κάθε πίνακα ένα τίτλο

Φιλοτέχνησε μια δική σου ετικέτα για να κοσμήσεις ένα μπουκάλι λάδι.

Επέλεξε ένα όνομα για το λάδι σου.

Εξήγησε με λίγα λόγια τις επιλογές σου.

Συμπληρώστε τα παρακάτω σταυρόλεξα:

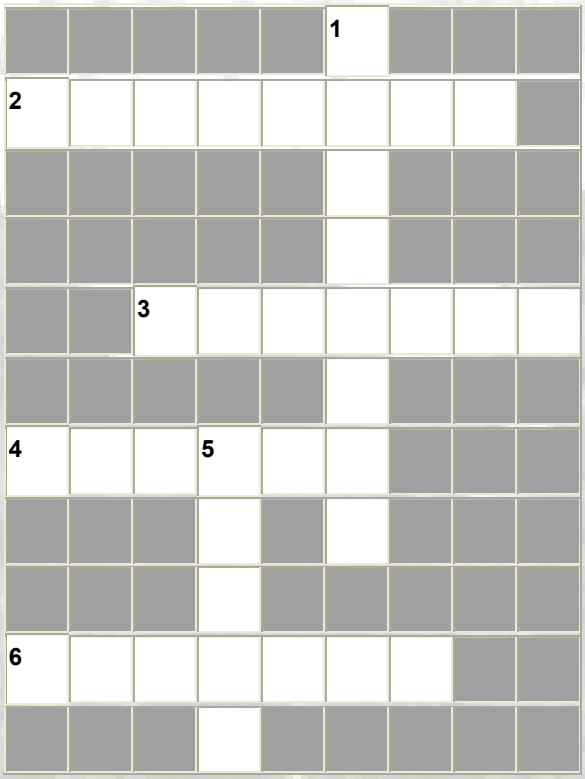

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

2) Μεγάλο πήλινο δοχείο με δύο λαβές που χρησίμευε για την αποθήκευση και τη μεταφορά λαδιού.

3) Κλαδί από αγριελιά με το οποίο στεφάνωναν τους νικητές αγώνων.

4) Με το όπλο αυτό κατασκευασμένο από αγριελιά, ο Ηρακλής πραγματοποίησε τους άθλους του.

6) Πηγή φωτισμού στα χρόνια της αρχαιότητας.

ΚΑΘΕΤΑ

1) Μυτιληνιός λαϊκός ζωγράφος που αποτύπωσε σκηνές από το μάζεμα της ελιάς.

5) Η Θεά που πρόσφερε στην Αθήνα την ελιά.

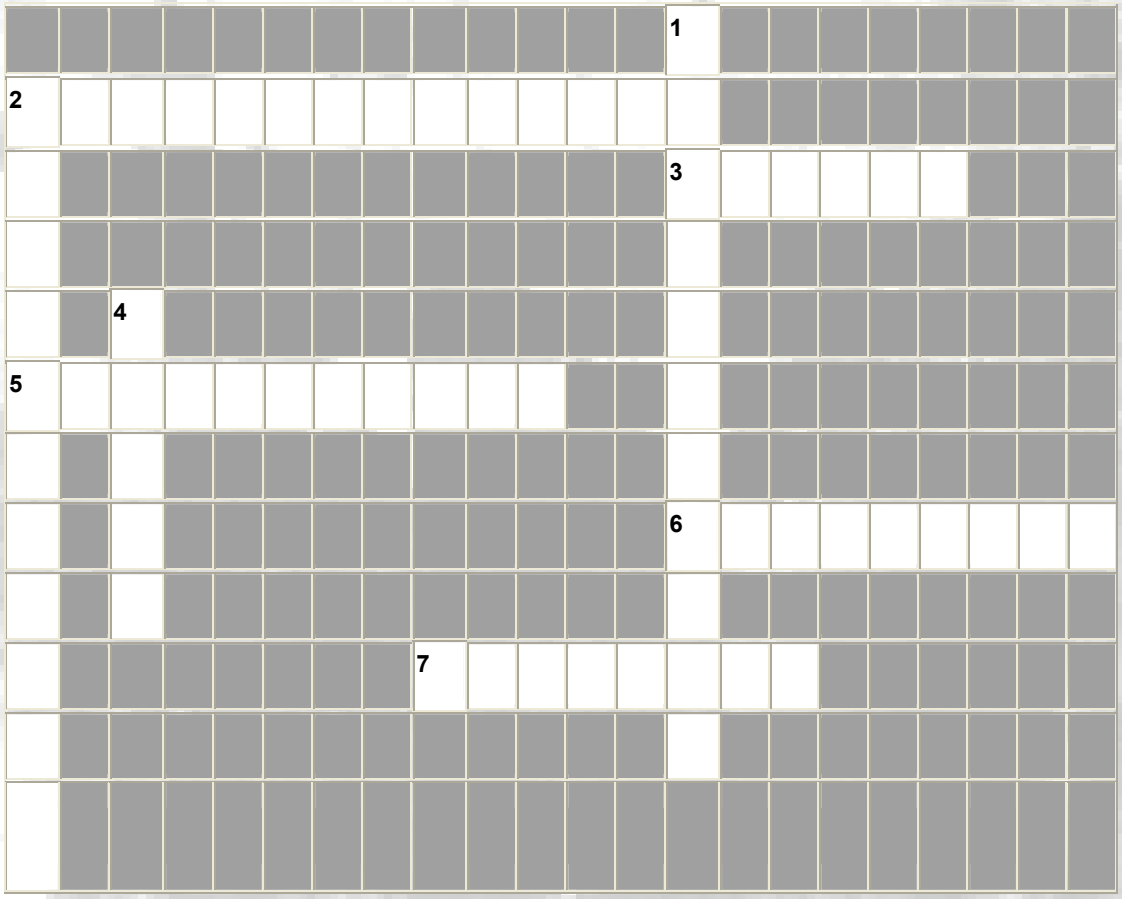

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

2) Ονομάζονταν τα πήλινα δοχεία που χρησίμευαν για το στράγγιγμα του λαδιού στη Μινωική εποχή.

3) Χρησίμευαν για το φωτισμό σπιτιών, ανακτόρων, νεκροταφείων.

5) Ονομάζονταν έτσι οι αμφορείς που χρησίμευαν για τη μεταφορά του λαδιού από τη θάλασσα στους Κλασσικούς και Νεότερους χρόνους.

6) Εκεί έχουν βρεθεί απολιθώματα φύλλων ελιάς ηλικίας 50000-60000 χρόνων.

7) Χρησίμευε αποκλειστικά το λάδι της ήμερης ελιάς.

ΚΑΘΕΤΑ

1) Μια από τις χρήσεις της ελιάς στην αρχαία Ελλάδα.

2) Απεικονίζεται από το ιδεόγραμμα αυτό της γραμμικής Β.

4) Πιθανός τόπος προέλευσης της αγριελιάς.

Συνδέστε τις προτάσεις της πρώτης στήλης με τις αντίστοιχες της δεύτερης ώστε να προκύψουν ολοκληρωμένες παροιμίες οι οποίες έχουν ως σημείο αναφοράς το λάδι.

1. Άλλοι κλαίνε κ' δέρνοντε	α) λυχνάρι δίχως λάδι
2. Αν δε σφίξεις την ελιά	β) να σε αλείψω λάδι
3. Άλλου ζιπάν τσι ελιές κι	γ) και άλλοι τη βγάζουν λάδι
4. Άνθρωπος χωρίς υπομονή	δ) δε βγάνει λάδι
5. Να σε κάψω Γιάννη	ε) άλλου βγαίν' του λάδ'

Καταγράψτε παροιμίες από τον τόπο σας, οι οποίες σχετίζονται με την ελιά και το λάδι και αναφέρετε την πηγή προέλευσής τους.

ΟΔΗΓΙΕΣ

Απευθύνεται σε μαθητές του Νηπιαγωγείου.

Απευθύνεται σε μαθητές των Α' Β' Γ' τάξεων του Δημοτικού.

Απευθύνεται σε μαθητές των Δ' Ε' ΣΤ' τάξεων του Δημοτικού.

Απευθύνεται σε μαθητές του Γυμνασίου.

Απευθύνεται σε μαθητές του Λυκείου.

- Σκοπός του παραπάνω φύλλου εργασίας είναι η βιωματική προσέγγιση των μαθητών και των δύο βαθμίδων εκπαίδευσης σε σχέση με την ελιά και τον πολιτισμό της μέσα στο πέρασμα των αιώνων.
- Όταν πρόκειται να πραγματοποιήσετε κάποια επίσκεψη να έχετε μαζί σας φωτογραφική μηχανή, δημοσιογραφικό μαγνητοφωνάκι, τετράδιο για σημειώσεις, λευκά φύλλα, μολύβια στυλό και ό,τι άλλο κρίνετε εσείς απαραίτητο.
- Για τη δραστηριότητα στη σελίδα 11 προτείνουμε να υπάρξει αναφορά στο πολιτιστικό οδοιπορικό «Οι δρόμοι της ελιάς».(Βλέπε σχετικό cd-Rom).
- Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες είναι προτεινόμενες, και όχι υποχρεωτικές.